

Karar Anı

JONAH LEHRER

Beynimiz Karar Vermemizi Nasıl Sağlıyor?

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Karar Anı

Jonah Lehrer

Çev. Ferit Burak Aydar

Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, Ağustos 2010

Hayatımızda, kişisel günlük ihtiyaçlarımızı karşılamaktan sosyal davranışlarımızı gerçekleştirmemize ve işimizi yapmamıza kadar her şey verdiğimiz kararlarla mümkündür. Karar vermekte olduğumuzun her zaman farkında olmasak da tüm davranışlarımız kararlarımızın sonucudur. Bu da doğru kararlar verebilmenin önemli bir yetenek olduğu anlamına geliyor. Bilişsel bilimlerin insan beyninin karar verme sürecine ilişkin ortaya koyduğu bilgiler, bilimsel açıdan çığır açıcı olduğu gibi insanlara kendi zihinlerinin işleyişine ilişkin bir içgörü sağlama ve onları daha iyi kararlar verme yönünde eğitme potansiyeli de taşıyor. Çevirisi Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi'nden geçtiğimiz yıl çıkan Karar Anı adlı kitap, beynimizin karar vermemizi nasıl sağladığına ilişkin en güncel bilimsel bilgileri aktarıyor; bu bilgilerin günlük yaşamdaki karşılıklarını ve kendi yaşamımızda bize sunabileceği katkıları gösteriyor.

Kitap, farklı karar verme mekanizmalarını ayrı bölümler halinde ele alıyor. İlk iki bölüm beynin karar verme sürecinde duyguların işlevini ve duygusal beyin kavramını ele alıyor. Duygular ve akli (çoğu zaman birbiriyle çelişen) apayrı şeyler olarak görmeye daha yatkın olan genel görüşten oldukça farklı bilimsel görüşler sunuluyor bu iki bölümde. Daha sonraki iki bölümde ise duygusal beynin kısıtlılıkları, akılcı düşünmenin işleyişi ve daha faydalı olabile-

ceği durumlar ele alınıyor. Sonraki bölümde ise bu defa fazla bilinçli düşünmenin yaratabileceği sakıncalar ve karar verme süreci üzerinde yaratabileceği olumsuz etkiler anlatılıyor. Son bölümlerde ise farklı karar verme mekanizmalarını tanımanın ve bunları doğru yerde doğru biçimde kullanmayı öğrenmenin doğru karar verme yeteneğini geliştirme potansiyeli anlatılıyor.

Jonah Lehrer

1981 doğumlu Jonah Lehrer psikoloji, sinirbilim, bilim ve insanlık arasındaki ilişki konularında yazan Amerikalı bir yazar. Lehrer Columbia Üniversitesi'nde sinirbilim okuduktan sonra Profesör Eric Kandel'in laboratuvarında hafızanın biyolojik işleyişine ve bir insan bilgiyi hatırlarken ve unutturken moleküler düzeyde neler olduğuna ilişkin araştırmalar yaptı. Aynı zamanda iki yıl boyunca *Columbia Review* dergisinin editörlüğünü yaptı. Daha sonra Oxford Üniversitesi'nde Rhodes bursiyeri olarak psikoloji, felsefe ve fizyoloji eğitimi aldı. *Wired*, *Scientific American* dergileri ile National Public Radio'nun Radiolab'ına editör olarak katkıda bulunuyor. Şimdiye kadar *The New Yorker*, *Nature*, *Seed*, *The Washington Post* ve *The Boston Globe* dergilerine yazılar yazdı. Jonah Lehrer ayrıca Brink adlı televizyon programındaki kısa, bilgilendirici seanslarda yer aldı. Türkçe'ye çevrilmiş bir kitabı daha bulunuyor: *Proust Bir Sinirbilimciydi* (Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, 2009)

Yazar Jonah Lehrer tüm bunları tamamen günlük hayattan örnekler içerisinden anlatıyor. Kitapta bir uçak simulatöründe yaşanan bir kriz anından Amerikan futbolundaki oyun kuruğunun çok kısa süreler içinde oyunun kaderini belirleyecek kararlarına, bir Parkinson hastasının kumar düşkünlüğünden bir grup itfaiyecinin devasa bir orman yangınından radikal bir kararla nasıl kurtulduğuna, bir saldırı füzesi ile dost bir savaş uçağını çok kritik bir sürede adeta bilinçsizce ayırt edebilmiş bir askerden başarılı bir opera sanatçısının düşüncelerinin esiri olması sonucu şarkı söyleyemez hale gelmesine kadar, sayısız ilginç hikâye anlatılıyor ve bunların her birinde beynin karar alma mekanizması inceleniyor.

Lehrer kitap boyunca iyi karar vericilerin nasıl özellikler taşıdığını irdeliyor. Kitabın son bölümünde pilot hatalarından kaynaklı uçak kazalarının, gerçekçi uçuş simülasyonlarının geliştirilmesinden sonra büyük ölçüde azaldığını ve bunun, simülasyonların pilotlara kendi karar verme süreçlerini tanıma imkânı sağlamasından kaynaklandığını söylüyor.

Akılcı, samimi ve anlaşılır anlatımı, günlük yaşamdan ilginç örnekleriyle Karar Anı çok geniş bir okur kitlesine hitap ediyor. Kitabın en güzel yanlarından biri sadece bilimsel bilgileri çekici biçimde sunmakla kalmayıp hayatımıza uygulama şansı vermesi. Kendi kararlarını nasıl verdiğini merak eden ve daha iyi kararlar verebilmek için kendini geliştirmek isteyen herkese...

"Daha iyi kararlar almak için atılması gereken ilk adım kendimizi olduğu gibi görmek, insan beyninin kara kutusunun içine bakmaktır. Kusurlarımızı ve yeteneklerimizi, güçlü yanlarımızı ve eksikliklerimizi dürüst bir şekilde değerlendirmemiz gerekiyor. Bu tür bir yaklaşım bugün ilk kez mümkündür. Artık insan zihninin gizemini çözebilecek, davranışlarımızı şekillendiren karmaşık mekanizmayı ortaya serecek araçlara sahibiz. Yapmamız gereken bu bilgiyi hayata geçirmektir."

Işığın Kalbine Yolculuk

Thrinh Xuan Thuan

Çev. Aslı Genç

Yapı Kredi Yayınları, Genel Kültür Dizisi,

Ekim 2010

Dünyadaki tüm yaşamın temelinde ışığa bağımlı olmasından mıdır bilinmez, ama ışık ve ışığın gizemleri her zaman en çok ilgi çeken konulardan biri olmuştur. Işık bir bakıma en somut şeylerden biriyken -her yerde onu görürüz, her yeri onunla görürüz- bir yandan da asla dokunamadığımız adeta soyut bir varlıktır. Çevirisi Yapı Kredi Yayınları Genel Kültür Dizisi'nden geçtiğimiz yıl çıkan Işığın Kalbine Yolculuk adlı kitap tam da bu genel meraka hitap eden bol görselli bir popüler bilim kitabı.

İlk bölüm insanlığın ışığa dair bilgilerini kronolojik bir sırada aktarıyor. Işığa ve görmeye ilişkin Antik Yunan'daki ilk kuramlardan, doğuda ise İbnü'l-Heysem'in optik alanındaki önemli katkılarından başlayarak Kepler'e, Descartes'a, Galileo'ya kadar pek çok araştırmacının deneylerini ve kuramlarını anlatıyor. "Dalga mı Parçacık mı?" başlıklı ikinci bölümde de 1600'lerde Newton ve Huygens'in parçacık-dalga tartışmasından, Planck, Bohr ve Einstein gibi atom fizikçilerinin bulgularına ve kuramlarına kadar ışığın doğasına ilişkin bilginin tarihi serüveni anlatılıyor. "Evrende Gölge ve Işık" başlıklı üçüncü bölümde ışık evrensel ölçekte ele alınıyor, yıldızlar ve galaksilerden gelen ışığın nasıl incelendiği ve anlaşıldığı açık-

lanıyor, ayrıca gökyüzündeki bazı ilginç ışık olayları anlatılıyor. "Işığa Hâkim Olmak" başlıklı son bölümde ise ışığın insanlığın yararına bir teknoloji olarak gelişimi anlatılıyor. Kitabın sonundaki "Tanıklıklar ve Belgeler" isimli bölümde tarihin çeşitli dönemlerinden bilim insanlarının ve yazarların ışıkla ilgili bilimsel, felsefi ve sanatsal görüşlerini belirttikleri kısa yazılar yer alıyor. Kitap sadece genel kültür amaçlı okunabileceği gibi genç okurlarımıza araştırmalarının da kaynaklık da edebilir.

Thrinh Xuan Thuan

Vietnam (Hanoi) asıllı Thrinh XuanThuan eğitimini ABD'de, Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü ve Princeton Üniversitesi'nde aldı. 1976'dan bu yana Virginia Üniversitesi'nde astrofizik profesörü olarak görev yapmakta. Galaksilerin oluşumu ve evrimi ile Büyük Patlama'daki unsurların sentezi üzerine çok sayıda makale kaleme alan ve galaksi dışı astronomi konusunda uzman olan Thuan, evren üzerine bir görüş sunan ve insanın evrendeki yerini açıklamaya yönelik kitaplar yazmayı sürdürmektedir. Başlıca eserleri: *La mélodie secrète* (Folio Gallimard, 1991), *Le destin de l'Univers* (Découverte Gallimard, 1992), *Un astrophysicien* (Champs-Flammarion, 1995), *Le Chaos et l'Harmonie* (Folio Gallimard, 2000), *L'infini dans la paume de la main* (Mathieu Ricard ile birlikte, Pocket, 2002), *Origines* (Folio Gallimard, 2006) ve *Les voies de la lumière* (Fayard, 2007) pek çok yabancı dile çevrilmiştir.

Birbirinden ilginç görselleri, sade ve akıcı anlatımı, kaliteli baskısı ve kolay taşınabilir boyutuyla ışığı daha yakından tanımak isteyen tüm okurlara belgesel tadında bir okuma vaat ediyor Işığın Kalbine Yolculuk...

"Bu kadar alışılmış olmasına rağmen gizeminden hiçbir şey kaybetmeyen ışık filozof, din-dar, sanatçı ya da bilim insanı olsun, insanları her zaman büyülemiştir. Peki ışık nereden gelir? Nasıl ve hangi hızda yayılır? Ona nasıl hâkim olunur? Işık dalga mıdır parçacık mı? Işığın "gerçek" doğasına ait bu soru XVII. yüzyılda modern fiziğin temel iki kuramıyla ve daha sonra Einstein'ın göreliliği ve kuantum mekaniğiyle sonuçlanacak olan tutkulu tartışmalara yol açar. Bugün astronomlar evrenin ışık kaynaklarını gözlemleyerek zamanda geriye gidiyor ve evrenin tarihini yazabiliyorlar. Yarın fiberoptik teknolojisi sayesinde ışık, telekomünikasyonda elektroniğin yerini alacak. Astrofizikçi Thrinh Xuan Thuan, yaşamın kaynağı olan Güneş ışığını ve dikkate değer bir teknik fetih olan yapay ışığı inceleyerek, bizi parlak bir yolculuğa çıkarıyor."

Hayvanlar Dünyası

Susanna Davidson, Mike Unwin
Çev. İlgin Aksoy
TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Kasım 2010

Hayvanlarla ilgili belgeseller her zaman en çok ilgi çeken belgeseller arasındadır. İlginç görünüşlü, ilginç davranışları ve özellikleri olan hayvanlar ve onların yaşamları hemen hemen herkesi kolayca kendine çeker. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları'nın geçtiğimiz Kasım ayında özellikle genç okurlarımıza hitaben yayımladığı *Hayvanlar Dünyası* da tam bu cinsten bir kitap. Kitap geniş boyutu, birbirinden ilginç hayvan resimleri ve kaliteli baskısıyla okurları hayvanlar dünyasında heyecanlı bir keşfe çıkarıyor.

Kitabın ilk bölümleri hayvanlar âleminde hareket etme, beslenme, beş duyu, iletişim, üreme, büyüme, göç etme, toplu yaşama, korunma, yuva yapma biçimleri gibi konuları işliyor. Daha sonra kıtalar temelinde belirgin özelliğe sahip hayvan yaşam bölgeleri ve buralarda yaşayan bazı hayvan türleri anlatılıyor. Kitapta bilgi yüklemesi yap-mak yerine temel fikirleri oluş-

Susanna Davidson

Susanna Davidson çocuk kitapları yazar, uyarlayan ve derleyen bir editör. Eserlerinden bazıları Usborne Publishing kitaplarından *The Holocaust*, *The Usborne Internet-linked Encyclopedia of World Geography With Complete World Atlas*, *The Prince and the Pauper* ve çevirileri ülkemizde Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları arasında yer alan *Bale Düşleri*, *Şehir Faresi* ile *Kır Faresi*, *Penguenler*, *Akıllı Tavşan ile Aslan*, *Uykudan Önce Hayvan Masalları*, *Küçük Kırmızı Tavuk*.

Mike Unwin

Mike Unwin çocuk ve genç yetişkin kitapları yazarı. Eserlerinden bazıları *Secrets of the Deep: Marine Biologists (Scientists at Work)*, *Climate Change (Planet Under Pressure)*, *What Makes You III? (Starting Point Science)* ile ortak yazarı olduğu ve çevirileri TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları'ndan çıkan *Yeryüzünde Yaşam*, *Deneylerle Bilim 1*, *Vücudunuz ve Siz*.

turacak örnekler verilmesi tercih edilmiş. Örneğin belirli bir bölgenin iklim koşullarının o bölgedeki birkaç örnek hayvan türü üzerindeki etkisinden bahsedilerek hayvanların ortamlara uyumu kavramına değinilmiş. Hayvanların çok çeşitli yaşama stratejilerinden örnekler de biyolojik çeşitliliğin zenginliğini vurguluyor. Ayrıca "Doğayı Korumak" başlıklı bir bölümde de türlerin kaybolmasından ve türleri koruma çabılarından bahsediliyor.

Kitabın sonunda "Hayvanlarla İlgili Çeşitli Bilgiler" başlıklı kısımda, hayvanlarla ilgili bazı ilginç gerçekler, rekor özellikler, minik testler bulunuyor. En sonda ise küçük bir sözlük ve dizin yer alıyor.

Kitabın hem genç okurlarımıza hayvanlar dünyasını tanıtmasını hem de onların hayvanları ve doğayı sevmelerine ve korumalarına katkı sağlamasını diliyoruz.

"Hayvanların dünyasında ilginç bir yolculuğa çıkıyoruz.

Himalayalar'ın en yüksek tepelerindeki minik böceklerden balta girmemiş ormanların derinliklerinde yaşayan kıllı gergedanlara kadar, dünyanın dört bir yanındaki yüzlerce değişik hayvanı tanıyacağız.

Bu yolculuğa ilginç bilgiler ve etkileyici fotoğraflar eşlik ediyor."